

A 170445

Egyetemi Gyűjtemény

1

József Attila Tudományegyetem

Természettudományi Kar

**HELYBEN
OLVASHATÓ**

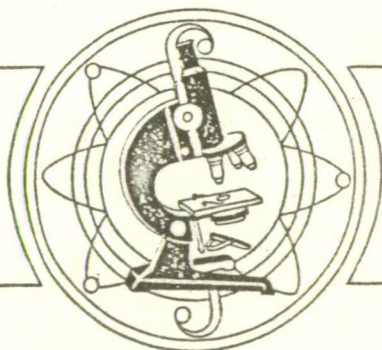
Tanterv és programok

a

FÜLDRAJZ

kiegészítő tanári levelező szakhoz

1990-91. tanév I. félév

SZTE Egyetemi Könyvtár
Egyetemi Gyűjtemény
1

HELYBEN
OLVASHATÓ

A 170445

TANTERV ÉS PROGRAMOK

a

F Ö L D R A J Z

kiegészítő tanári levelező szakhoz

/képzési idő 3 év/

342078

VIRYJ...
OTANAVIA

Magyar Könyvtár Szövetség
Könyvtárak Központja

SZTE Egyetemi Könyvtár

J000242354

A 170445

FÖLORAJZ kiegészítő tanári levelező szak

tanterve

/Képzési idő 3 év/

T á r g y	I.		II.		III.		Koll.	Gyak. jegy
	1.	2.	3.	4.	5.	6.		
A filozófia időszerű kérd.				6+0			4.	
A pedagógia időszerű kérd.				6+0			4.	
A földrajz tanítása					10+8	10+2		
Vetület- és térképtan	14+10	8+8					2.	1,2
Ásvány- kőzettan	8+24						1.	1.
Csillagászati földr.	6+6							1.
Általános meteorológia	8+0						1.	
A Föld és az élet fejl.		10+10					2.	2.
Éghajlattan		12+9					2.	
Ált.természeti földrajz			12+10					
Ált.gazdasági földrajz			20+15					
Biogeográfia és talajföldr.			8+5				3.	
Magyarország term.földrajza				8+8				
Magyarország gazd.földrajza				8+8				
Leíró természeti földrajz					16+12			
Leíró gazdasági földrajz					16+12			
Szakedolgozati konzultáció					10+0	10+0		
Államvizsga konzultáció						0+6		

36+40	30+27	40+30	28+16	52+32	20+8
76	57	70	44	84	28

Kollokviumok száma

2 3 1 2 - -

Szigorlatok száma

- - 1 1 1 -

Összesen

2 3 2 3 1 -

Gyakorlati jegyek száma

3 3 - - - -

Szakmai gyakorlat: az I. évfolyam után egy hét /kőzettan és térképtan/
/gyakorlati jegy/

Szigorlatok: Általános természeti és gazdasági földrajz a 3. fé.végén
Magyarország természeti és gazdasági földrajza a 4.fé.végén
Leíró természeti és gazdasági földrajz az 5.fé. végén

Államvizsga: komplex államvizsga.

Az államvizsgára bocsátás feltétele az elfogadott és megvé-
dett szakdolgozat. /A szakdolgozat és államvizsga követelmé-
nyeket, tételeket külön kiadvány tartalmazza./

Kné

ÁLTALÁNOS METEOROLÓGIA

A tárgy oktatásának célja

Az atomoszféra főbb fizikai folyamatainak megismertetése, a meteorológia alapfogalmainak tisztázása. A légkörfizikai és földfelszíni kölcsönhatások áttekintése.

A tananyag tematikus felsorolása

A Föld légkörének összetétele, kiterjedése, tömege, függőleges tagozódása.

A levegő fizikai állapotjelzői.

A levegő vízgőztartalmának jellemzői, a nedves levegő sűrűsége.

A hőmérséklet adiabatikus változásai, a légréteg egyensúlyi helyzetei.

A sugárzás főbb törvényei, a Nap, a földfelszín és a légkör sugárzása.

A levegő mozgásjelenségei, függőleges és vízszintes áramlások.

Időjárási térképek, nyomásfelületek, abszolút és relatív topográfiaiak.

Kondenzációs jelenségek a légkörben. Felhőképződés, felhőfajták, csapadékképződés, csapadékfajták. Mesterséges esőkeltés, jégeső, jégeső elleni védekezés.

A zivatartelektromosság.

A légtömegek és időjárási frontok. A légtömeg fogalma, konzervatív tulajdonsága, termodinamikai és földrajzi osztályozása. A meleg front, hideg frontok típusai, okkluzió és veszteglő front. Alcázott és ál-frontok. A földfelszín hatása az időjárási frontokra.

Ciklonok és anticiklonok. A mérsékelt övi és trópusi ciklonok keletkezése. A mérsékelt övi ciklonok keletkezése. A mérsékelt övi ciklonok és az időjárási frontok kapcsolata.

Kötelező irodalom:

Féczely György: Éghajlattan /egyetemi tankönyv, 1979./

Ajánlott irodalom:

Az időjárás előrejelzésének alapjai és fejlődése. /Földrajztudomány, Földrajztanítás 4. Tankönyvkiadó, 1973.

ÉGHAJLATTAN

A tárgy oktatásának célja

Az éghajlat fogalmának, fizikai alapjának és földrajzi vonatkozásainak tisztázása, az éghajlat jelenségeinek, törvényszerűségeinek megismeretése. Kialakulásának magyarázata. Paleoklimatológiai alapismeretek megadása, az éghajlatingadozások okainak megvilágítása. Magyarország éghajlatának ismertetése. Az éghajlattanban alkalmazott legfontosabb matematikai-statisztikai módszerek áttekintése.

A tananyag tematikus felsorolása

Az éghajlat fogalma.

Az éghajlat meghatározó tényezők: napsugárzás, hőháztartás, a vízellátottság, a felszín anyagi és alakj tulajdonságai.

Az éghajlati jelenségek hatásterületének kérdései, mikroklíma, szubsztrátum fogalma.

A Föld éghajlatának múltja, éghajlatingadozások. A Föld légkörének kialakulása. Az éghajlatingadozások magyarázata.

+ A Föld különböző éghajlattípusainak ismertetése,

A légkör általános cirkulációja és sajátosságainak magyarázata. Monszunjelenségek.

A Föld éghajlati felosztása. A főbb éghajlati elemek övezetes rendje és az azonaritás problémái. A különböző éghajlattípusok jellemzése, földgömbi elhelyezkedése.

Magyarország éghajlata. A sugárzás, napsütés, felhőzet, légáramlás, hőmérséklet, légnedvesség, csapadék, hótakaró, párolgás tájankénti eloszlásának rendszere és magyarázata.

Az éghajlati adatfeldolgozások során alkalmazott néhány matematikai-statisztikai fogalom és munkamódszer /gyakoriság, relatív gyakoriság, valószínűség, az észlelési sorok legegyszerűbb matematikai-statisztikai jellemzői, eloszlásfüggvény fogalma, normál-eloszlás, torzult és keverék eloszlások, sztochasztikus kapcsolatok, a korrelációs együttható, feltevés vizsgálatok /rövid ismeretése.

Kötelező irodalom:

Péczely György: Éghajlatlan /egyetemi tankönyv, 1979./

Ajánlott irodalom:

Bécső Mándor: Magyarország éghajlata /Akadémiai Kiadó, 1959./

Magyarország éghajlati atlasza. /Akadémiai Kiadó, 1960./

CSILLAGÁSZATI FÖLDRAJZ

A csillagászati földrajz tárgya és feladatköre.

Az éggömb. A forgó éggömb és a nyugvó éggömb. Az égitestek kelése, delelése és nyugvása.

A horizont éggömbi koordinátarendszere. Az égi egyenlítő óraszög-koordinátarendszere.

A Föld gömb alakjának bizonyítása és a földrajzi koordinátarendszer. Az égi egyenlítő rektaaszenczió-koordinátarendszere. A csillagidő rektaaszenczió és óraszög összefüggése.

Az égitestek delelésmagassága. Az égitestek kelésének és nyugvásának tágassága. Cirkumpoláros és kelő-nyugvó égitestek. Az égitestek horizont fölötti pályáivének hossza.

Az ismeretlen földfelszíni álláspont meghatározása delelő csillag segítségével. Helymeghatározás a Sumner-módszerrel.

A csillagászati háromszög. Az égitestek horizont fölötti magasságának és azimutjának meghatározása adott időpontra, továbbá az égitestek kelése és nyugvása helyének meghatározása gömbháromszög-tani uton.

A Nap utja a forgó éggömbön a csillagok között: az ekliptika. Az ekliptikai jegyek.

A Nap deklinációjának változása az ekliptikai körutja során: az évszakok váltakozása.

Az ekliptika napi forgása.

Csillagnap, szoláris nap, valódi nap, középnap, valódi idő, közép-idő, időegyenlítés.

Zónaidő, dátumválasztó vonal.

A nappal tartama. A szürkület.

Az ekliptikai koordinátarendszer.

A tavaszpont hátráló mozgása.

A naptár.

A szoláris klímaövek. A trópusi szoláris klímaöv. A poláris szoláris klímaöv. A mérsékelt szoláris klímaöv.

A Föld tengely körüli forgása. A Föld forgásának következményei:

A coriolis-erő. A Föld alakja. A földmérések rövid története.

A Föld Nap körüli keringése. A Kepler-féle törvények. A földpálya alakja és méretei. A Föld keringése következtében fellépő fényaberrációs jelenség és a csillagok parallaktikus elmozdulása.

A Föld tengelyének hajlása a pálya síkjához és az évszakok változása.

Az állatövi fény.

A pólusingadozás.

A Föld pályaelemeinek ingadozása és ennek éghajlati következményei: a Milankovic-féle csillagászati eljegesedéselmélet.

A Hold alakja és fizikai jellemzői. A Föld és a Hold keringése egymás körül. A Hold fényváltozásai. A Hold földi hatásai; a tengerjárás, a légköri árapály és a földmágnesség dinamoelmélete.

A Naprendszer összefoglaló jellemzése. A Nap: térfogata, rotációja, tömege, kémiai összetétele, sugárzásának energiaforrása, felszíne, légköre, a napszél és Föld magnetoszférája. A naptevékenység periodikus ingadozása.

A Mars és a Vénusz felszíne és légköre.

Kisbolygók, meteorok, üstökösök.

A csillagok fizikai jellemzői. Nyílthalmazok és gömbthalmazok. A Galaktika. A csillagok keletkezése és fejlődése. A Russell diagram. Szupernovák és a Naprendszer keletkezése.

Az extragalaktikák. A Világegyetem általunk ismert részének szerkezete, tágulása és az őrrobbanás elmélete.

Kötelező irodalom:

A csillagászati földrajzi részből /a Naprendszer-ig/:

Szabó László: Általános természeti földrajz c. főiskolai tankönyvből a Csillagászati földrajzi résznek az I., II. fejezete, valamint a III. fejezet 3. pontja.

A Csillagászati alapismeretek részből /A Naprendszer-től/ a TV Egyetem "A változó világ" sorozatának I. kötete, "A változó Világegyetem" III-IX. fejezete.

Ajánlott irodalom

Kulin: A távcső világa

Jastrow: Vörös óriások és fehér törpék

Sklovszkij: Világegyetem, élet, értelem

Müller: A csillagászat alapjai /Gondolat, 1977./

TÉRKÉP- ÉS VETÜLETTAN

A tárgy oktatásának célja

A térképezet fejlődésének megismerése i. előtti időktől napjainkig. Továbbá térképtani, műszertani, goniometriai és vetülettani alapfogalmak megismerése. A megszerzett ismeretek birtokában geodéziai mérések begyakorlása, különböző mértékarányú térképek szerkesztése a természeti-, gazdasági földrajz és a középiskolai földrajzoktatás szükségleteinek megfelelően.

A tananyag tematikus felsorolása

a/ Előadás

1/ Térképtani része

A térképek osztályozása, a helyszínrajzi térképek szelvényezése és jelölésének módja. A térképek régi és új szelvényezése, szám és betűcsoportok kialakítása. A térképek km hálózata, különböző rendszerű km hálózatok megismerése. A térképek anyaga, az egyezményes jelek csoportosítása, a terep domborzatának rajza.

A Föld forgástengelyére redukált magasság és magasságkülönbségek meghatározása. A domborzat ábrázolásának lehetőségei. Lejtőalappmérték szerkesztése, metszetszerkesztés. A térkép kerete, a térkép olvasása, a terep anyagának értékelése. Vonatkozási pontok, szimutok, irányítvitelek éségtáji meghatározások megismerése. A térkép tájolásának és álláspont meghatározásának lehetőségei. Mozgás térképpel különböző terepen, területmérés, kisebbités és nagyítás, szárazföldi térképezés, alappont meghatározások, elő-, oldali- és nátrametszés megismerése.

2/ Műszertani rész

Poláris koordinátamérés, fénytani távolságmérés, trigonometriai magasságmérés, geometriai magasságmérés és fizikai magasságmérés. Helyszinrajzi térképek helyesbítése, a légi fényképezés alkalmazása a térképezésben.

A geodéziai műszerek közös tartozékai, a másodperc teodolitok megismerése és alkalmazása. A diagramos mérőasztal megismerése és használata. Alapfeladatok, állandó nagyságu szögek kitzúzése és a szögfelezés lehetőségei. Optikai távolságmérés keretében a területek felmérése és felvétele.

3/ Gonoiometriai rész

A vetítés fogalma, a Földet helyettesítő idomok. Azimutok meghatározása.

A poláris és a földrajzi koordináták közötti összefüggések. A gömb, az ellipszoid, a vetítése matematikai fogalmazása, a vetületi torzulások és jellemzői. A torzulások általános elmélete.

4/ Vetülettan rész

A vetületek csoportosítása, a sztereografikus, az ortografikus, a gnomonikus, a Postel, a Lambert és a hengervetületek különböző fajtáinak megismertetése.

A kupvetületek és a képzetes hengervetületek, a ferdeszögű képzetes kupvetületek, végül a csillagvetület, a négyszírmu vetület és a keresztzírmu vetület szerkesztéseinek megismerése.

b/ Gyakorlat

1/ Térképtan és műszertan elméleti anyagával kapcsolatban:

Gyakorló térképek megismerése és alkalmazásának lehetőségei. A valóság és a térkép összehasonlítása. A turista térképek értékelése. A gyakorló és valós térképek, régi és új térképek összehasonlítása. A térképeken hogyan alkalmazhatók a szám és betűcsoportok, egyes pontok koordinátáinak meghatározása négyzetmutatóval. Hossz és területszámításnál alkalmazott különböző mértékegységek. Lejtők fokértékének meghatározása, planiméteres területmérés, magassági pontok meghatározása, magasságkülönbség és a pontok egymástól való távolságának meghatározása.

A tájoló, a teodolit, a mérőasztal részeinek megismerése, mérések begyakorlása, terület felmérés és felvétel kapcsán. Tahiméteres mérés begyakorlása.

2/ A vetülettan elméleti anyagával kapcsolatban:

A goniometriai alapfogalmak ismeretében különböző számítások alkalmazásának begyakorlása a vetületi torzításokkal kapcsolatban.

A vetületek megszerkesztése tipusonként és csoportonként, hovatartozásának megfelelően, hogy poláris, transzverzális, vagy horizontális. Ennek megfelelően begyakorolják a vetületek szerkesztését, megismerik a vetületek tulajdonságait és egymástól meg tudják különböztetni.

3/ Az elméleti anyag gyakorlati alkalmazása terepgyakorlaton történik meg, amelyről a hallgatók jegyzőkönyvet készítenek.

Követelmények

A követelmény tárgyát az előadott és a jegyzetek anyaga képezi.

Kötelező irodalom

Juhász János: Térképtan és műszertan /kari jegyzet/ 1974.

Juhász János: Vetülettan /kari jegyzet/ 1974.

ÁSVÁNY-KÖZETTAN

A tárgy oktatásának célja

A Föld szilárd kérgét alkotó kőzeteknek, ásványoknak, valamint az ipar szempontjából fontos kőzetek, ásványi nyersanyagok genetikai viszonyainak, összefüggéseinek ismertetése, különös tekintettel a természeti és gazdasági földrajz, valamint a középiskolai földrajztanítás szükségleteire. Ennek érdekében az általános ásványtanból a morfológia, kristálykémia és kristályfizika legszükségesebb alapelemeinek tárgyalására kerül csak sor, az ásvány-rendszertanból pedig a kőzetalkotó ásványok és az ipari vonatkozásban fontos ásványok genetikai sorrendben való ismertetésére. A kőzettan három nagy egységének /mágnás, metamorf és üledékes kőzetek/ rövid áttekintését hazai és fontosabb külföldi előfordulások jellemzése követi. Fontos feladat az egyes kőzetekhez kapcsolódó hasznosítható ércelőfordulások összefüggéseinek felismerése.

A gyakorlat célja az elméleti anyaghoz csatlakozva a gazdaságilag is fontos ásványok, érc, kőzetek megismeretése.

A tananyag tematikus felsorlása

a/ Előadás

Az ásvány- és kőzetan helye a természettudományok között. Az ásványtan tárgyköre. Az ásvány fogalma.

Kristálytan. Az anyag szerkezete. Izotrópia, anizotropia. A kristály fogalma. Szimmetria elemek. Elemi cellák. Tengelykeresztek. /A kristályformák tárgyalása csak olyan mélységig történik, mely a legközvetlenebb ásványok felismerésénél nélkülözhetetlen./

Kristálykémia. Koordináció, kötéstípusok. Izodexmikus, mezodexmikus és anizodexmikus ionrácsok, különös tekintettel a szilikátok szerkezetére. Atomrácsok, fémrácsok és a metalloid szerkezetek, molekularácsok. Amorf testek. Izomorfia, polimorfia. Kristályfizika. Hasadás, transzláció, keménység. Izotróp, anizotróp testek, egy és két optikai tengelyű kristályok. Polarizációs mikroszkóp.

A kőzettan tárgyköre. A kőzet fogalma.

A Föld szerkezete. A Föld összetétele. A szilárd kéreg összetétele. Uralkodó elemek, nyomelemek. Uralkodó ásványok.

A Gibbs-féle fázistörvény ásványtani alkalmazása. Olvadék kristályosodása. Egy komponensű tartalmazó rendszerek /S, SiO₂/. Két komponensű rendszerek elegykristály képződés nélkül és elegykristály képződéssel /diopszid-anortit, albit-anortit, forsterit-fayalit/.

Természetes rendszerek. A magma nehezen olvadó és könnyen illó alkatrészei. A magma kristályosodása, mágnás kőzetek keletkezése. Likvidmágnás szakasz /előkristályosodás, kiváló fémek, keletke-

zett ásványok: főkristályosodás, kőzetalkotó ásványok kiválási sorrendje/. Utómagmás szakasz /pegmatitos, pneumatolitos, hidrotermál és exhalatív fázis. Hasznosítható ércfelhalmozódások az egyes fázisokban, hazai és fontosabb külföldi előfordulások./

Intruziók mélységei a magmás kőzetek keletkezésénél. /Abisszikus, hipabisszikus, szubvulkáni és vulkáni szintek/.

Asszimiláció lehetősége magmás, metamorf és üledékes mellékkőzetek esetén. Palingenezis, anatexis, migmatit.

A magmás kőzetek megjelenési formái és azok anyaga /batolit, tömeg, lakkolit, kőzettelér, teleptelér, dagadó kup, vulkáni kup, Vulkáni törmelékanyag: vulkáni pr, vulkáni homok, lapilli, vulkáni bomba, tömb, vulkáni tufák, tufitok, sztratovulkánok/.

A magmás kőzetek szerkezete és szövete. Lényeges mellékes és járulékos kőzetalkotók. Másodlagos ásványok.

A magmás kőzetek rendszerezésének alapelvei. Mélységi kőzetek: gránit, granodiorit, kvacdiorit, szienit, diorit, gabbro, norit, földpátkőzetek, peridotit, piroxenit, alkáli szienit. Ásványos és kémiai összetételük, fontosabb előfordulásai. Ezen kőzetekkel kapcsolatos hasznosítható ásvány felhalmozódások. Kiömlési kőzetek: riolit, dacit, trachit, andezit, bazalt, dolerit, fonolit ásványos és kémiai összetétele, fontosabb előfordulások és érc koncentrációk.

Metamorf kőzetek. A metamorfózis tényezői: a nyomás, hőmérséklet és az illók szerepe. Izokémikus és alokémikus átalakulás. Metaszomatózis. A metamorf kőzetek szerkezete. A metamorfózis fajtái. Fontosabb ásványok az egyes övekben. Pácies elv.

Fontosabb anchimetamorf kőzetek és metaszomatitok. A metamorfózis - magmatizmus - diagenézis - tektonizmus összefüggése.

Fontosabb metamorf kőzetek: fillit, talkpala, grafitpala, kloritpala, szericitpala, csillámpala, szerpentinkőzetek, amfibolit, amfibolpala, gneisz, eklogit, granulit, márvány.

Metamorf kőzetekhez kötött ércfelhalmozódások: itabrit, vascsillámpala, réz- és pirittellepek, réz-ezüsttellepek.

Üledékes kőzetek. A mállás fogalma. Fizikai és kémiai mállás. Altitok és sziallitok. A málladék szállítása és lerakódása. Az üledékes kőzetek ásványos elegyrészei. Összefüggés a lehordási terület és az üledék ásványos összetétele között. Az üledék közötté válásának folyamata /diagenézis/.

Rendszerezési alapelvek.

Piroklasztikumok: vulkáni tufa, tufit, tufás kőzetek.

Törmelék kőzetek: pszeft: görgetek, kavics, konglomerát, kőzet-törmelék, breccsa. Pszammit: homok, homokkő, lösz. Torlatok.

Anyagkőzetek: agyag, palás agyag, bauxit.

Vegyi üledékes és szerves eredetű kőzetek: üledékes vasérc, mangánérc, foszfátkőzetek, karbonátos kőzetek, kovakőzetek, sókőzetek, szénhidrogének.

b/ Gyakorlatok

Vas és ércei /magnetit, hematit, sziderit, limonit, pirrhotin /Bi, Pt/, pirit /Au/, markazit/.

Réz és ércei: /kalkopirit, tetraedrit /As, Hg, Ag/, enargit, bornit, kuprit, természetes réz, azurit, malachit/.

Ólom, cink, antimon és higany ércei /galenit, anglezit, cerusszit, szfalerit, antimonit, cinnabarit/. Barit és fluorit.

Mangán ércei /piroluzit, pszilomelán, mangánit, rodokrozit/. Arzén ásványok /realgár, auripigment, arzenopirit/. Kén, grafit, anhidrit és gipsz.

Kőzetalkotó ásványok: földpátek /ortoklász, szanidin, miroklin, plagioklászok/, földpátpótlók /leucit, nefelin/ és kvarc.

Olivin, piroxének /hipersztén, diallág, diopszid, augit/, amfibolok /közönséges amfibol, bazaltos amfibol, grammatit, aktinolit alkáli piroxének és amfibolok /egirin, ribeekit/.

Szericit, muszkovit, biotit, klorit, steatit, agyagásványok, gránátok, kalcit, rutil, cirkon, ilmenit.

Gránit, granodiorit, diorit, gabbro, peridotit, piroxenit, szienit, nefelinszienit makroszkópos felismerése és mikroszkópi bemutatása.

Riolit, perlit, szurokkó, obszidián, horzsakő, dacit, andezit, bazalt, dolerit makroszkópos felismerése és mikroszkópi bemutatása.

Fontosabb anchimetamorf kőzetek és metasomatitiek: spilit, diabáz, propilit. Fontosabb meamorf kőzetek: fillit, kloritpala, steatitpala, csillámpala, amfibolit, gneisz, greanulit, márvány.

Vulkáni tufák, tufitek. Breccsa, konglomerát, homokkő, agyag, bauzit. Oolitos vasérc, mocsár vasérc. Mészkö, márga, dolomit. Diatomapala, radiolárit.

c/ A terepgyakorlat tematikája

A bányászkompassz használata. Csapási és dőlési irány meghatározása különböző földtani képződményeken. A földtani szelvény készítése alapelvei. Földtani térképek. Különböző morfológiai és tektonikai formák felismerése. A földtani képződmények települési sorrendjének meghatározása, fekvő és fedőkőzet. A tereptől függően a környék különböző kőzet típusainak bemutatása.

A tárggyal kapcsolatos speciális tanulmányi kötelezettségek

Az Éghajlattani Tanszékkal közösen szervezett komplex terepgyakorlaton végzett munkáról a hallgató köteles jegyzőkönyvet készíteni és az Ásványtani, Geokémiai és Kőzettani Tanszéken benyújtani. Ugyancsak köteles gyűjteményt összeállítani a terepgyakorlat körzetében található ásványokból, illetve kőzetekből.

A kollokviumi követelmények

Az I. félév végén leteendő vizsga anyagát az elméleti előadás anyaga képezi, azonban megkívánt az elmélethez tartozó gyakorlati vonatkozások ismerete, elsősorban az ásványok és kőzetek felismerése is.

A vizsgára bocsátás előfeltétele a gyakorlatok eredményes elvégzése:

Szakirodalom

Mezősi J.: Ásvány-kőzettani alapismeretek. Kari jegyzet /kötelező/

Mezősi J.: Fontosabb kőzetalkotó és hasznosítható ásványok jellemző ásvány-kőzettani adatai. Kari jegyzet /kötelező/

Koch-Sztrókaity-Grasselly: Ásványtan I-II. Tankönyvkiadó, Bp. 1967.

Koch S.: Magyarország ásványai. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1966.

Szádeczky-Kardoss E.: A Föld szerkezete és fejlődése. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1968.

A Föld és fejlődéstörténete. Gondolat Kiadó, Budapest 1975.

FÖLD ÉS AZ ÉLET FEJLŐDÉSE

A földtan helye a tudományok rendszerében. A földtan tárgya, felosztása, fontosabb kutatási módszerei és irányelvei.

A fációs fogalma és fajtái, a fációs vizsgálatok jelentősége, Földtani korreláció.

A földtörténeti kutatás módszerei. A kőzet keletkezésekor uralkodó környezeti viszonyok vizsgálata. Az egykori környezet változásainak és a változások okainak a felismerése. A kőzetek korának a meghatározása. A földtörténeti időszámítás elve és fajtái.

A Föld és az élet fejlődése a prekambriumban. A földtani folyamatok hatása a Föld kialakulásában. Kontinensmagok megjelenése, prekambriumi hegységképződési ciklusok, kezdeti intenzív magmatizmus, erős metamorfizmus, lepusztulás és üledékképződés, üledékképződési környezetek, klasztikus és karbonátos kőzetek keletkezése. Az éghajlatot tükröző főbb üledékfajták /tillit, karcolt kavicsok, prekambrium végi lehülés/.

Az élet megjelenése a Földön, az élővilág fejlődését segítő ősföldrajzi körülmények.

A pal ozikum geoszinklinális fázisai és hegységképződési cilusai /kal dóniai és herciniai/. A hegységképződést követő lepusztulási folyamatok /"régi" és "új" vöröshomokkő-fációs/. A tengerek és szárazföldek megoszlása a kontinensek feldarabolódása és vándorlása. Az ősföldrajzi viszonyok változásainak hatása az élővilág fejlődéstörténetére. Az élővilág mennyiségi és minőségi átalakulása. A szárazföldi növényzet jelentősége a Föld legfontosabb szentelepeinek képződésében. A paleozoikum végi szárazabb klíma hatása a Föld nagy sótelepeinek kilakításában.

Magyarország hegye Európa ősföldrajzi képében.

A mezozoikum nagy üledékképződési környezetet /epikontinentális /germán/ és alpi kifejlődések. A mezozoikum végi alpi hegységrendszer kialakulásának kezdetei. A Föld nagy bauxittelepeinek kialakulási körülményei. Az őskörnyezeti viszonyok változásainak hatása az élővilág fejlődéstörténetére. Az óriási óshüllők világa. A mezozoikum végén kihaló élőlények és kihalásuk okai.

A Tethys a Kárpát-medencén belül. Magyarország ősföldrajzi képe a mezozoikumban.

A Tethys felbomlása és a Paratethys kialakulása a harmad-időszakban. Az alpi hegységrendszer felgyűrődése. Az Alpok és a Kárpátok kialakulása. Flis és a molassz keletkezése. A harmad-időszaki vulkanizmus és az ércképződés kapcsolata. A kontinensek /szárazföldek/ területének megnövekedése. Az új ősföldrajzi viszonyok hatása az élővilág fejlődéstörténetére. A szárazföldi gerinces élővilág kiteljesedése. Az emlősök differenciálódása. Faunavándorlások és faunakicserélődések lehetősége az egyes kontinensek között. A hasznosítható nyersanyagok legfontosabb ősföldrajzi képződési környezetet /szén, szénhidrogén és a süüledék képződése/.

Magyarország kapcsolata a Paratethys-sel, Magyarország földtani felépítését kialakító harmadidőszaki földtani folyamatok és azok eredményei.

A negyedidőszaki lehülés, valamint a fontosabb eljegesedési területek. Sajátos negyedidőszaki földtani folyamatok. A lehülés hatása az élővilág fejlődésére és átalakulásra.

Magyarország ősföldrajzi képe a periglaciális területen belül. Fontosabb negyedidőszaki földtani képződményeink és azok elterjedése /folyóvízi, tavi üledék, lösz, futóhomok és édesvízi mészkő/.

Kötelező irodalom

Molnár Béla: A Föld és az élet fejlődése /JATE jegyzet, 1979./

+ a szárazföldi növények, valamint a gerincesek megjelenése és térhódítása.

Ajánlott irodalom

- Tasnadi Kubacska András szerk.: Az élővilág fejlődéstörténete. Gondolat Kiadó, 1964.
A Föld és fejlődéstörténete. Gondolat Kiadó, 1975.
Zdenek V. Spinar: Elet az ember előtt. Gondolat Kiadó, 1976.

ÁLTALÁNOS TERMÉSZETI FÖLDRAJZ

A földrajztudomány tárgya és tagozódása.
A természeti földrajz és ezen belül az általános természeti földrajz célkitűzése és tárgya.
Alapvető különbségek a két társadalmi rendszer geográfusainak szemléletében a földrajz tárgyát illetően,
A Földről alkotott szemlélet fejlődésének legfontosabb állomásai
a/ görög természetfilozófusok és Eratoszthenész magyarázatai
b/ a középkor világszemlélete, a vallás és az egyház szerepe a földrajzi világnép kialakulásában.

A Föld helye - a mai felfogásban - a világmindenségben.
A geoid és legfontosabb méretei.
Newtonnak a Föld lapultságára vonatkozó számításainak igazolása.
A világtenger és a szárazföldek aránya a Földön.
A Föld óceáni és szárazföldi féltékéje.
A kontinensek és az óceánok adatai.
A szárazföldi és mélytengeri vezérszintek és jelentőségük. A hipszografikus görbe+földrajztudományi alkalmazása.
A parttagoltság földrajzi jelentősége és kifejezésének három módja.
A Föld belső szerkezetének felépítése és a bolygókeletkezés hagyományos magyarázatai /Kant-Laplace. Elie de Beaumont, Edward Suess, Goldschmidt-féle földmodellek/.
A klasszikus földmodellek bizonyítékai
a/ Föld-fajsúlyérv
b/ meteorit-érv
c/ a földrengések visszaverésének tanulságtétele.

A Föld hideg uton való keletkezésének és szerkezeti felépítésének értelmezése.
Egyed László földmodellje. A Föld tégulásának Egyed szerinti értelmezése, ezen elmélet indokai és hibái.
A Föld mai arculatának értelmezése a felszint formáló erők eredményeként. A Föld belső és külső erői.
Az exogén és endogén folyamatok ellentétes tendenciája, harca és egysege.

A földrajzi szemléletmód változása az úrkutatás ismeretanyaga alapján. Az asztrolábék földrajzi értelmezése és jelentőségük.

A Föld belső hőmérsékletviszonyai /idevonatkozó elméletek és bizonyítékaik/. A geotermikus energia hasznosításának lehetőségei és példái.

A geotermikus gradiens fogalma, értékkülönbségének okai, a semleges hőmérsékleti szint, a geotermikus gradiens kiszámításának módjai.

A gravitáció fogalma és a földrajzi szélességektől függő értékei. A nehézségi erő földrajzi mérésének jelentősége. A nehézségi anomáliák értelmezése és okai.

A földmágnesség fogalma és értelmezése. A mágneses pólusok helyének és változásának adatai. A mágneses deklináció és inklináció.

Az izogon és izoklin térképek értelmezése és felhasználási területe. A változó mágneses anomáliák értelmezése, kutatásuk földrajzi jelentősége.

+szerkesztése és értelmezése. A hipszografikus görbe

Az izosztázia fogalma és az izosztatikus mozgások típusai. Földkéreg hosszantartó ingómozgásainak bizonyítékai. Az izobat és izobaz fogalma. A Föld süllyedő és emelkedő területei.

Az izosztatikus anomáliák értelmezése. A nehézségi erő sajátosságai az izosztatikusan mozgó térségben.

Az orogén és epirogen mozgások különbségei. A Föld nagy hegyképződési időszakai és zónái.

A bubnoff-féle hegységképződési ciklustan. A geoszinklinálisok és kratonok fogalma, a hegységképződés és a kratogénesedés egymáshoz való viszonya.

A kéregszerkezeti mozgásokat magyarázó hagyományos elméletek /zsugorodás, pulzáció, geotumor, stb./. A kontinensek és óceánok keletkezésének régi magyarázata és ennek kritikája.

A kontinensek képződése Wegener szerint. A Wegener-elmélet bizonyítékai és gyöngéi.

A globális lemeztektonikai földszemlélet.

A vulkanizmus és a földrengések típusai és helyi elrendeződése lemeztektonikai megvilágításban.

A kontinensek keletkezése, fejlődésük tendenciája és az óceánokhoz való viszonya, továbbá a földi nagy hegységrendszerek genetikai összefüggései.

A mélytengeri árkok és az óceáni hátságok kifejlődési sajátosságai és rendszerük.

A magmatizmus mélységi tevékenységének formatípusai és a felszíni vulkanizmus típusai. A vulkánok osztályozása:

- a/ a vulkáni kup formája szerint
- b/ a kitörés helyének alakja szerint
- c/ a működés módja szerint.

A tengeralatti vulkánosság jelei, eredményei, előfordulási gyakorisága. A vulkáni utóműködés fajtái. A gejzirek Bunsen-féle értelmezése.

A vulkanizmus földtörténeti gyakorisága, jelenlegi földrajzi eloszlása. Szabályosság a különböző típusu vulkáni tevékenységek helyhez kötöttségében.

A földrengések típusai és okai. A rengéshullámok fajtái és terjedési sebességük. A hypo- és epicentrum meghatározása a szeizmogramok alapján.

A cirkumpacifikus öv, valamint az alpi orogén zóna földrengéseinek jellegzetességei és különbségei. A rengésfészkek mélysége, meghatározásának célja és jelentősége.

A hidrogeográfia tárgya és tagozódása. Az óceanológia és az óceonográfia feladatköre. Az óceánok kritériumai.

A tengervíz kémiai összetétele, átlátszósága, fajsúlya. A víz sótartalmát és színét szabályozó területi tényezők. A tengerek szintkülönbségének okai.

Melléktengerek, premtengerek és földközi-tengerek fajtái.

A hullámozás Helmholtz-szerinti értelmezése és földrajzi jelentősége. A seiche.

A nadir- és zenitdagály oka, a különböző dinamikájú dagályok típusai. A kotidális térkép értelmezése és jelentősége.

A tengeráramlások elméleti sémája és az óceánok legfontosabb tengeráramlásai. Az áramlások éghajlatmódosító és gazdasági jelentősége. A keverőáramlások okai és fajtái.

A tengeri jég fajtái. A Forell-féle rétegzettség értelmezése, a jéghegyképződés és uszár tényezői.

A litorális, hemipelágikus és az eupelágikus üledékek jellemzői.

A főbb tengeri üledékek mai elterjedési aránya.

Az areális erózió és a talajerózió, az ellene való védekezés módjai. A földpiramisok és badland képződmények.

Vízrendszer, vízterület, vízfolyás-sűrűség. Izotonia-vonalak. A vízválasztó típusai és a vízválasztó divergenciája.

A folyómeder morfológiája. A vízterület lefolyási koeficiense, s az azt szabályozó feltételek.

A folyóvizek befagyása. /Tymonov és Altberg térzisei./ A jegesár-víz kialakulása és kritériumai.

Összefüggések a víz sebessége, mélysége, a meder keresztmetszete, a mederfenék esése és a folyóvíz kinetikai energiája között. A hordalék fogalma és mozgásformái. A csusztatott, görgetett, lebetetett, ugráltatott és oldott hordalékszállítás összefüggése a hordalék szemmagyságával, fajsúlyával és a vízsebességgel.

A folyók osztályozása éghajlati területi típusok szerint.

A folyók helyváltoztatásának okai. A teraszok képződése. A folyótörzolatok típusai és a kialakító tényezők.

A folyótalálkozások lehetséges esetei. A különböző völgyszekvenciák, az antecedens, epigenetikus és regressziós keresztvölgyek fogalmi. A kaptúra és a batükaptúra értelmezése.

Altalános és helyi erózióbázisok. A folyó tényleges és normális essésgörbéje. A folyómeder, a folyam vízállása, valamint a mesterséges öntözőcsatornák és a talajvízszint alakulásának kölcsönhatásai.

A Cholnoky-féle folyószakaszjelleg kritériuma és kritikája. A szakaszjelleg megváltozásának okai és következményei. A mellékfolyók elvonszolódása.

A tavak genetikai típusai /glint, soll, szelektív glaciális denudációs, elgátolások, maar, polje, deflációs, hód építette, stb. típusok.

A tavak áramlásai és a tavi állóhullám. Ugrórétteg. Epi- és hipolimnion, fordított, egyenes és mérsékelt körétegződés.

A tavak vízháztartásának összefüggései a klímával. A forrástó, átfolyásos tó, végtó. Kevir-takir. A Föld legsósabb vízi tavai. A tavak természetes előregedésének és pusztulásának folyamat típusai. Sikláp és felláp.

A földalatti vizek osztályozása. A csapadék beszivárgó hányadának meghatározó tényezői. Főbb forrástípusok. A pozitív artézi vizek értelmezése.

A karszt és karsztosodás fogalma. A karsztvíz, a karszterózió meghatározása. A barlangképződés okai.

A karsztdenudáció A és B típusa. A karsztforrások alaptípusai és a változó vízgyűjtőterület fogalma.

Az éghajlati, az átlagos és az orografikus hónatar fogalma és a magasságát befolyásoló tényezők. A firm és a gleccser. A gleccserjég szerkezete és típusos olvadásformái. Gleccser-repedések, gleccser-asztalok. Morénatípusok.

A magashegységi glaciális eróziós morfológiai tartomány formakincsei. Kár, nivációs kár, matterhornok, konfluencia- és divergencialepcsők, kárteraszok. A völgyi gleccserek típusai. Fjordok és az alpesi fjordos tavak keletkezése.

A belföldi jégtakaró fogalma és a mai kiterjedése. A jégtakarók szubglaciális exarációs formái.

Szubglaciális akkumulációs formák. Óz, kame, sandr, gyöngyfűzéröz, fenékmorénagátak, drumlinek, hotjég, tavak, ösfolyamvölgyek.

A löszképződés Richthofen, Keilhack és Berg-féle elméletei. A negyedkori és a mai löszterületek, a lösz elterjedésének földrajzi és magassági határai.

A negyedkori eljegesedések területei Európában, Ázsiában és Amerikában. A jelenkori eljegesedési területek a sarkok közelében és a magashegységekben. A földtörténet korábbi időszakainak eljegesedései és bizonyítékai.

A fizikai mállás fogalma, a kémiai mállás fogalma és fajtái. A külféle mállásfolyamatok zonalitása.

A tömegmozgásos felszínfejlődés. Suvadások, korráziós völgyek, korráziós hegyláblépcsők, sziklagleccserek, barázdás és girlandos tundra, szoliflukció, fagyzsákok és fagyékek, krioturbáció.

Azonosságok és különbségek a víz és a szél felszínalakító munkájában. A szél munkaképességének feltételei és a defláció övezetessége. Izéleróziós és szélkorráziós formák. Védekezés a defláció káros hatásai ellen.

A szabadon mozgó futóhomok felhalmozódási formái. Félig kötött területek homokformái. A parti dűhne.

Az abrázió fogalma, hullámmorató, hullámmarás, soog, dagály és apályhullám szerepének értékelése. Turzásoképződés. Delták és típusaik. Az abrázió egyensúlygörbéje. A lapos és meredek partfalak abráziós formakincsei.

A klimatikus geomorfológia feladatköre és főbb művelői. A glaciális és periglaciális morfológiai tartomány formakincsei.

A mérsékelt-övi folyóvízi, a mediterrán, a sivatagi, a trópusi szavanna és a trópusi kétszakaszos esőzései morfológiai tartományok jellemzése.

Az emberi társadalom földrajzi tényezővé való fejlődése. Antropogén tájjelemek. A növényzet, állatvilág és talaj megváltozása az emberi tevékenység hatására. A környezetátalakítás alapelvei a tőkés és a szocialista társadalmakban.

A kőzetmorfológia értelmezése és jelentősége. A lösz és a löszterületek formakincsei. A gránittérszínek és a bazaltok lepusztulási formái.

A dolomit és a mészkő jellegzetes denudációs formakincsének összehasonlítása.

A hegységek osztályozása kialakulásuk szerint, valamint strukturális viszonyok alapján, alaprajzuk, tetőformájuk, völgyhálózatuk és magasságuk szerint.

A völgyek osztályozása alaprajzilag, genetikailag, a kéregszerkezet és a völgyképződés egymáshoz való viszonya szerint.

A medencék és a hegységek típusai. A partok és síkságok osztályozása.

Davis ciklustana és szerepe a földrajzi szemlélet fejlődésében, Kritikája. Penck morfológiai analízise és álláspontja a letarolódás felső határának kérdésében. Kritikája. A korszerű geomorfológiai irányzatok lényege.

A geomorfológiai vizsgálatok eredménye, gyakorlati kiértékelésének és hasznosításának módjai példákkal.

Kötelező irodalom

Bulla Béla: Általános természeti földrajz I-II. /Egyetemi tankönyv/. Hegységképződés. Tankönyvkiadó, 1975. /Földrajztudomány-Földrajztanítás 7./

A változó Világ II. A változó Föld. Minerva.1977.

Ajánlott irodalom

A változó Világ I. A változó Világegyetem. Minerva, 1977.

Egyed László: A Föld fizikája. Akadémiai Kiadó, 1956.

Hédervári Péter: Születő óceánok, haldokló tengerek. Kossuth K.1974.

A Föld és fejlődéstörténete. Gondolat Kiadó, 1975. 39-362.oldal közötti fejezetek.

Jakucs László: Általános természeti földrajzi gyakorlatok/egyetemi jegyzet/.

Az ember és környezete, Tankönyvkiadó, 1974. /Földrajztudomány-Földrajztanítás 6./

Jakucs László: A karsztek morfogenetikája. Akadémiai Kiadó, 1971.

A modern vizsgáldoklás földrajzi szempontjai. Tankönyvkiadó, 1971. /Földrajztudomány-Földrajztanítás 2./

ÁLTALÁNOS GAZDASÁGI FÖLDRAJZ

A gazdasági földrajz mint tudomány. A gazdasági földrajz tárgya, feladata, tagolódása. Helyzete a földrajzi tudományok körében. A gazdasági földrajz alap- és segédtudományai. A gazdasági földrajz kialakulása és fejlődése. Polgári és marxista gazdasági földrajz. A gazdasági földrajzi kutatások eredményeinek gyakorlati alkalmazása.

A természeti földrajzi környezet gazdasági következményei. A földrajzi környezet fogalma, értékelése. A Föld bolygó voltából, alakjából és mozgásaiból származó legfontosabb gazdasági földrajzi következmények. A Föld szerkezeti felépítése. Az éghajlat és gazdasági következményei. A szárazföldrök és tengerek eloszlása. A vízszintes és függőleges tagoltság. A hidroszféra gazdasági jelentősége: a csapadékvíz, a szárazföld vizei, a víz mint energiaforrás, háztartási és ipari víz, a komplex vízgazdálkodás. Bioszféra. A természetes növénytakaró és állatvilág. A talaj gazdasági jelentősége.

A népességföldrajz tárgya, viszonya a gazdasági földrajz egyéb ágaihoz és a népességgel foglalkozó más tudományokhoz. A népességföldrajz népgazdasági jelentősége.

A Föld népességszámának alakulása. Demográfiai robbanás. A népesség földrajzi elhelyezkedése. Az elhelyezkedést befolyásoló tényezők. Népmozgalom: születések, halálozások, természetes szaporodás, vándorlások, tényleges szaporodás. A népsűrűség és változásai. A népesség kor, nem és foglalkoztatás szerinti megoszlása. A korfa és értékelése. Népesedéspolitikák.

Emberfajták, nyelvek, vallások szerepe és hatása a gazdasági életre.

A táplálkozás gazdasági földrajzi vonatkozásai és színvonala a Föld országában.

Településföldrajz tárgya, helyzete a gazdasági földrajzon belül, viszonya más tudományokhoz. Településföldrajzi alapfogalmak. A település fogalma és fajtái. A természeti és társadalmi tényezők szerepe a települések fejlődésében.

Városok. A városok kialakulása, fejlődése. A városok morfológiai jellemzői. A városok funkciói. A városok osztályozása. Vonzáskörzetek. A városok nagyságrendje. Agglomeráció, konurbáció.

A falusi települések. A természeti és társadalmi tényezők együttes szerepe kialakulásukban és fejlődésükben. Falusi települések morfológiai fejlődése, funkcióinak változása a feudalizmusban, kapitalizmusban és a szocializmusban. A falu és a város közötti különbségek fokozatos felszámolása.

Szórvány települések. Tanya, major, farm kialakulása, gazdasági életben betöltött szerepének alakulása.

Településhálózat és településszerkezet. Fejlesztése. A települések hierarchiája.

A mezőgazdaság fogalma. Gazdasági jelentősége, történelmi fejlődésben betöltött szerepe. Kapcsolata a termelés más ágazataival. A mezőgazdasági földrajz tárgyköre és feladatai. Irányzatai.

A természeti földrajzi környezet szerepe a mezőgazdasági termelésben. A domborzat, az éghajlat, a természetes növénytakaró, a talajhatása a mezőgazdasági termelésre. A mezőgazdaság vízgazdálkodása.

A társadalmi-gazdasági tényezők szerepe. A termelőerők fejlettsége és térbeli megoszlása. A termelési és tulajdonviszonyok szerepe. A piac és termőhely összefüggései. Mezőgazdasági termények iránti szükséglet.

A mezőgazdaság főbb típusai és elterjedésük. Naturalgazdálkodás, földrajzi típusai: nomadizmus, hagyományos szárazművelés, hagyományos öntözéses gazdálkodás. A tőkés árutermelő mezőgazdaság jellemzői és üzemtípusai. Az értéktörvény szerepe a mezőgazdasági árutermelésben. A mezőgazdasági árutermelés tendenciái. A tőkés mezőgazdasági üzemtípusok kialakulása és fajtái. Az európai tőkés országok mezőgazdaságának jellemzése. Tőkés mezőgazdasági típusok a tengerentúli országokban. A szocialista mezőgazdaság üzemtípusai: állami gazdaság, termelőszövetkezet, népi kommuna, részleges szövetkezeti üzemek, háztáji gazdaságok.

A Föld mezőgazdasági hasznosítása, művelési ágak.

A föld művelési ágak szerinti megoszlása. A szántóföldi termelés szerkezetének kialakulása, fejlődése és jelentősége. A Föld termelt növényeinek csoportosítása. A hasznosítványok eredete, elterjedése, A növénytermesztés szerepe a világ élelmiszerellátásában.

Az állattenyésztés kialakulása, fejlődése és jelentősége. Az állattenyésztés formái: nomád állattenyésztés, transzhumancia gazdálkodás, hegyi pásztorkodás, modern legeltető állattenyésztés, istálló állattartás. Az állattenyésztés kapcsolata a növénytermesztéssel. Kenyérigényes termelés, részben kenyérből vagy kenyérpótlóként termelt növények: kukorica, burgonya, trópusi kenyérpótlók, Ipari növények. Fűszerek, zöldség és gyümölcsfélék.

Szarvasmarha, sertés, ló és juh-tenyésztés.

A Föld mezőgazdasági zónái. Az egyenlítői kétperiódus esőövezet mezőgazdasága. Elhelyezkedése. Éghajlata. Talajadottságai, természetes növénytakarója. A földhasznosítás különböző módjai. Mezőgazdasági üzemtípusai. A termesztett növényei, a növények zónán belüli elterjedése, igényei. A termesztett növények gazdasági jelentősége. Kaucsukpálma, kókuszpálma, olajpálma, kakaó, banán, batáta és yams, fűszerek, juta termesztésének területi elhelyezkedése, állattenyésztés.

A többi övezet mezőgazdaságának elemzése a fenti szempontok segítségével történhet.

A szavanna- és trópusi monszunövezet mezőgazdasága. Rizs, cukornád, kávé, tea, földimogyoró, ananász termesztése. Állattenyésztés. A trópusi sztyepp- és sivatagi övezet mezőgazdasága. Kőles, citrom, azavék, datolyapálma. Száraz szubtrópusi és mediterrán zóna mezőgazdasága. Szőlő és bor, citrusfélék, füge, mandula, szelídgesztenye, olajbogyó. A nedves szubtrópusi övezet mezőgazdasága. Gyapot, dohány, selyem. Mérsékelt éghajlati öv mezőgazdasága. A száraz kontinentális területek mezőgazdasága. Juh-tenyésztés. A hosszú nyaru nedves kontinentális területek mezőgazdasága. Buza, kukorica, szójabab, kender, zöldségfélék, gyümölcsstermelés, sertés-tenyésztés, baromfitenyésztés. A közép- és rövidnyaru nedves kontinentális területek mezőgazdasága. Rozs, árpa, zab, szalastakarmány-termelés, burgonya, len, cukorrépa, szarvasmarha-tenyésztés, ló-tenyésztés. Óceáni területek mezőgazdasága. Szubpoláris és hegyvidéki területek mezőgazdasága.

Erdőgazdálkodás. A Föld erdőinek általános jellemzése, megoszlása világ-észenként, kinaszaltságuk mértéke, gazdasági jelentősége, fajták. Tervszerű erdőgazdálkodás.

Halászat és vadászat. A tengeri halászat természeti feltételei. A tengeri halászat közgazdasági feltételei. A gazdaságilag legfontosabb halfélék. A Föld legfontosabb halászterületeinek földrajzi eloszlása. Belvízi halászat.

Az ipar fogalma. Az ipar földrajz tárgya, feladata. Iparföldrajzi irányzatok. Az ipar területi elhelyezkedésének természeti földrajzi, technikai és társadalmi feltételei. Az ipar telepítési tényezői. Az ipar tagolódása és koncentrációja. Ipari körzetek.

A Föld ipari termelésének fejlődése és szerkezete. A világ ipari termelésének földrajzi elhelyezkedése. A tőkés ipar elhelyezkedése, körzetei. A szocialista iparosítás és ipartelepítés. Ipari körzetek létrejötte, továbbfejlődésük sajátosságai a szocialista országokban. A fejlődő országok ipara.

Az iparágak kölcsönös kapcsolatai, egymásra való hatásuk. Üzemformák, üzemméret és az ipar szerkezetének földrajzi vonatkozásai. Az alapanyag és feldolgozó ipar elhelyezkedésének kérdései.

Energiagazdaság. Az energiaforrások áttekintése, a világ energia-termelésének fejlődése. Energiagazdálkodási típusok. A világ közén-gazdálkodása. A Föld szénkészletei és termelése országcsoportok szerint. A szén szállítása és külkereskedelmi forgalma. A szén-hidrogének. A szénhidrogének keletkezése, a termelés területi elhelyezkedése. Szerepük az energiamérlegben. A világkereskedelemben betöltött szerepük. A vízi- és atomenergia jelentősége. A világ villamosenergia termelése. Az energiatermelés perspektívái.

A nehézipar fogalma, jelentősége, ágazatai.

Ercék és fémek kitermelése és kohászata. Vasérc és acélötvöző fémek keletkezése, bányászatok területi elhelyezkedése. Vas- és acélipar népgazdasági jelentősége. Szinesfémek keletkezése, bányászatok területi elhelyezkedése. Szinesfémkohászat. A bauxit keletkezése, termelése. Timföldgyártás és alumíniumkohászat. Az alumínium felhasználása. A ritkafémek jelentőségének növekedése.

Gépipar. Kialakulása, fejlődése, szerkezeti változása, a népgazdaságban elfoglalt helye. Nemzetközi munkamegosztás a gépiparban. A gépipar elhelyezkedésének sajátosságai, különös tekintettel a termelési tradíciókra, a technika általános fejlettségére és a szakképzett munkaerőre.

Az egyes gépipari ágazatok elemzése, Gépipari ágazatok: szerszám-gép, mezőgazdasági gép, egyéb megmunkálógépek gyártása. Közlekedési eszközök gyártása, villamosgépipar, finommechanikai, hűradástechnikai, műszeripar, vas- és fémtömegek ipar.

Vegyipar. A vegyiparnak napjaink leggyorsabban fejlődő ágazatának kialakulása, fejlődése, szerkezete. Nyersanyagai. Kapcsolata más gazdasági ágazatokkal. A vegyipar különböző ágazatainak telepítő tényezői, területi elhelyezkedésük. Szerzetlen és szerves vegyipar.

Könnyűipar fogalma, jelentősége, ágazatai.

Textil- és ruházati ipar. A textilipar kialakulása, fejlődése. A textilipar jelentősége a tőkés és szocialista ipar kialakulásában. Nyersanyagai. Ágazatai: fűző, szövő és kikészítőipar, selyem, gyapjú, pamut és konfekcióipar, bőr- és cipőipar.

Élelmiszeripar. A mezőgazdaság és az élelmiszeripari nyersanyagok gazdasági jelentősége. Helye a körzetek munkamegosztásában. Ágazatai: malom-, cukor-, szesz-, hús-, konzerv-, sör- és dohányipar. A világ élelmiszerellátásának jelenlegi problémái.

Fa-, cellulóz- és papíripar.
Építőanyag- és építőipar.

Közlekedésföldrajz. Gazdaságföldrajzi jelentősége. Ágazatai: szárazföldi /közúti és vasuti/, víziközlekedés /belvízi- és tengerhajózás/, légi közlekedés, csővezetékek, hírközlés. A közlekedési ágak arányainak változása világméretekben. A közlekedés szerepe a körzetek kialakulásában.

A kereskedelem földrajza. A kereskedelem kialakulása, fejlődése. Világkereskedelem: export, import, áruszerkezet jelentősége a szocialista és tőkés világban. A szocialista nemzetközi munkamegosztás. A KGST tevékenysége. Tőkés gazdasági tömbök.

Kötelező irodalom

- Bernát Tivadar /szerk./: Általános gazdasági földrajz. Tankönyvkiadó, Budapest 1978. 362.p.
Sertig B./szerk./: Általános és ágazati gazdasági földrajz /jegyzet/ Tankönyvkiadó, Budapest, 1975.
Radó S./szerk./: A világgazdaság földrajza. Gondolat Kiadó, Budapest, 1969.
Sárfalvi B./szerk./: Válogatott tanulmányok a gazdasági földrajzból. Tankönyvkiadó, Budapest, 1971.

Ajánlott irodalom

- M. Pészár: A világ gazdaságföldrajza. Kossuth Kiadó, Budapest, 1974.
Bernát T.-Bora Gy.: Válogatott fejezetek az általános és ágazati gazdaságföldrajz köréből. Tankönyvkiadó, Budapest, 1972.
Enyedi Gy.: A Föld mezőgazdasága. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest.

A FILOZÓFIA IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI

1. A tudományos technikai forradalom.

A tudományos technikai forradalom fogalma, jellemzői korunkban.
A tudományos technikai forradalom hatása a szocialista társadalom fejlődésére.

Irodalom

- Nyikólszki: A tudományos technikai forradalom, Budapest, 1973. Kossuth Kiadó.
Turcsenko: A tudományos technikai forradalom és az oktatás forradalma, Budapest, 1975. Kossuth Kiadó.
Fukász György: Technikai haladás - áldás és átok. Budapest, 1973. Akadémiai Kiadó.

2. A marxista személyiségelmélet.

Az ember mint természeti és társadalmi totalitás. Az ember és a társadalom viszonyának marxista értelmezése. A személyiség fogalma, strukturája. Szereprendszerek.

Irodalom

- Farkas Endre: Szabadság és egyéniség, Bp. 1968. Kossuth Kiadó.
Lick József: Személyiség és filozófia. Bp. 1969. Kossuth Kiadó.
Jaroszewski: Személyiség és közösség. Bp. 1974. Kossuth Kiadó.

A PÉDAGÓGIA IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI

A pedagógia alapfogalmainak rendszere. Accelerációs és nevelés. A permanens nevelés mint korunk szükséglete. A gimnáziumi képzés szerkezetének átalakítása /kísérlet/.

Kötelező irodalom

Ágoston György: A pedagógia alapfogalmai és a nevelési célrendszer. I. fejf. A pedagógia alapfogalmainak rendszere 7-37.o., IV. fejf. Accelerációs és nevelés 137-163.o.

Ágoston Gy.: Bánfalvi J.: Kísérlet a gimnáziumi képzés szerkezetének átalakítására három Csongrádi megyei gimnáziumban. Ped.Szemle XXVII. évf. 1977. 2.sz.

Ajánlott irodalom

Ágoston Gy.: A pedagógia alapfogalmai és a nevelési célrendszer. III. fejf. A nevelés és a felépítmény 87-137.o.

Ágoston Gy.: Az Ausztriában folyó iskolakísérletek az iskolakötelesség korában. Ped.Szemle, 1976.évf. 10.sz.

Hunyadi Györgyné: Közösségek empirikus vizsgálata a nevelésselméleti kutatásban. Ped.Szemle, 1972.évf.2.sz.

Horváth Lajos: Az önkormányzó tevékenység tudatosságának vizsgálata egy kísérlet keretében. Magyar Ped. 1971.

Méréses módszerek a pedagógiában. A csoportmunka egyes kérdései.

Kötelező irodalom

Ágoston-Nagy-Orosz: Méréses módszerek a pedagógiában. A pedagógiai hatásfolyamat eredményeinek kvantifikálása 29-52.o. A tudásszint mérésének eszközei 114-147.o.

Buzás László: A csoportmunka. Tankönyvkiadó, Budapest, 1974.
A csoportmunkák főbb változatai 150-195.o.

Ajánlott irodalom

A kötelező irodalom többi fejezeteinek tanulmányozása.

Vizsgakövetelmény

A konzultációkon való részvétel

A kötelező irodalom anyagának és a konzultációkon elhangzott előadások tartalmának ismerete.

A szakirodalomban alapvető tájékozottság megszerzése /az ajánlott irodalomból/

MAGYARORSZÁG TERMÉSZETI FÖLDRAJZA

Magyarország földrajzi helyzete /a természeti földrajzi szomszéd-ság/. A természeti földrajzi tájbeosztás problématikája, történeti fejlődése./ Az egyes gazdasági körzetek területére kiterjedő nagy, ill. középtájak részletes ismerete/.

Az ország földtani vázlatja /különös tekintettel a "telepítési tényező" szerepre /A hazai domborzat kifejlődése és általános jellemzése/.

A hazai energiahordozók részletes természeti földrajzi jellemzése.

Hazánk éghajlati vázlatja /a hőmérséklet alakulása, a napsugárzás, a csapadékviszonyok, a légnedvesség, párolgás és a felhőzet tér és időbeli eloszlása/.

A Duna és hazai mellékvízeinek természeti földrajzi jellemzése.

A tágabb értelemben vett Tisza-völgy természeti földrajza.

Fontosabb állóvizeink, víztárolás, komplex vízgazdálkodás, vízminőségvédelem, a hazai termálvizek /ásványos és gyógyvizek is/ jellemzése.

Az ország növény- és állatföldrajzi jellemzése. Hazánk talajföldrajzi vázlatja, a talajerózió és az ellene való védekezés.

A hazai karsztok részletes jellemzése.

A környezetvédelem, természetvédelem általános áttekintése, hazai történeti kialakulása; nemzeti parkok, tájvédelmi körzetek és védett területek hazánk területén. A környezetvédelmi törvény jelentősége.

Kötelező és ajánlott irodalom

Sulla Béla: Magyarország természeti földrajza, Tankönyvkiadó, Budapest, 1962.

Magyarország tájföldrajza c. sorozat 1-3. kötet, Akadémiai Kiadó, 1967-1975.

Kopasz Margit /szerk./: Védett természeti értékeink, Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, 1976.

Erdei Ferenc: Város és vidék /Szépirodalmi/ Budapest, 1971.
Magyarország felfedezése c. sorozat.

Fehér Klára: Vakáció Magyarországon. Gondolat Kiadó, Budapest, 1976. /Világjárók 100/.

MAGYARORSZÁG GAZDASÁGI FÖLDRAJZA

A termelőerők fejlődése felszabadulásunkig és felszabadulásunktól napjainkig. A szocialista tervgazdálkodás és a szocialista iparosítás sajátos vonásai. Népgazdaságunk ágazati és gazdasági körzetenkénti jellemzése. A területi munkamegosztás hatótényezői és változása, Hazánk helye a világgazdaságban és a KGST integrációban.

A népesség száma, foglalkozás, nem és korszerinti megoszlása, a népesség szaporodása és vándorlása. A népsűrűség területi megoszlása, munkaerőmérlegek. Ingázás. Oktatási, egészségügyi, kommunális ellátottság területi különbségei. Településhierarchiánk. A városi és nem városi települések általános jellemzése, fejlődése és problémáik.

Iparunk általános jellemzése.

Energiagazdálkodásunk. Vas-, acélgépiparunk. Színes és könnyűfém kohászatunk. A vegyipar, építőanyagipari termelőerők területi elhelyezkedése, fejlődésük és fejlesztési perspektívájuk.

A könnyűipar egyes ágazatainak komplex jellemzése. Az élelmiszeripar és élvezeti cikkek ipara. Az élelmiszeripar helye az élelmiszer-gazdasági vertikumban.

Mezőgazdaságunk általános jellemzése, strukturája és területi elhelyezkedése. A gabonatermesztés. Ipari növényeink. A szőlő- és gyümölcsstermesztés. Állattenyésztésünk. Erdő- és vadgazdaságunk. Halászatunk.

Hazánk közlekedésföldrajzi jellemzése. Idegenforgalmunk. Hazánk helye a világgazdaságban és a KGST integrációban. Külkereskedelmünk fejlődése, irányának és strukturájának alakulása.

A gazdasági körzetesítés elvi- és módszertani kérdései. Az egyes mezőközvetek /Észak-Magyarország, Észak-Alföld, Dél-Alföld, Kis-Alföld, Közép-Dunántul, Dél-Dunántul és a Központi-Körzet/, komplex természeti - és gazdasági földrajzi jellemzése.

Kötelező irodalom

Bernát Tivadar /szerk./: Magyarország gazdaságföldrajza. Tankönyvkiadó, Budapest, 1975.

Krajkó Gyula-Abonyi Gyuláné: Magyarország gazdaságföldrajza. Tankönyvkiadó, Budapest, 1977.

Ajánlott irodalom

- Körödi József-Martón Géza: A magyar ipar területi kérdései. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1968.
- Kulcsár Viktor: A magyar mezőgazdaság területi kérdései. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1969.
- Bontó László-Orosz László: Szelektív iparfejlesztés. Kossuth Kiadó, Budapest, 173.p.
- Enyedi György/szerk./: A magyar népgazdaság fejlődésének területi problémái. Akadémiai Kiadó, Bp. 1976. 254.p.
- Hyitrai Ferencné: Iparunk helye a világban. Kossuth Kiadó, Budapest, 1974. 257.p.

BIOGEOGRÁFIA ÉS TALAJFÖLDRAJZ

A talajföldrajz tárgya, feladatai. A talaj fogalma, tipos talajszelvény / kilugozási, akkumulációs és átmeneti szint/. A talajtani irányzatok fejlődése. Dokucsájev, Glinka, Vilenszkij munkássága a talajtan kimunkálásában. Kubienna, Ganssen, Dobrovolszkij a korszerű talajtan művelői. A klíma, növényzet, alapkőzet, relief és a talajok kora, mint a legfontosabb talajképző faktorok.

A talajképződés, talajfejlődés folyamata, a mállástól az organominerális komplexig. Talajképző kőzetek. A humusz, mikroorganizmusok és a magasabbrendű élőlények szerepe a talajok kialakulásában. Humuszformák.

A talajok kolloid természete, fizikai /textúra és struktúra/, fizikomechanikai / köttesség/és kémiai /savanyúság/ tulajdonságai. A talajok levegő, víz és hőnántartása.

Zonális, azonális és intrazonális talajok. A zonális talajok elrendeződése és jellemzői a föld felszínén.

A poláris és szubpoláris területek talajképződési folyamatai. Mál-láskéreg, tundra-gyepret, tundra-gyepret, tundra-gley talajok. A mérsékeltövi területek jellemző talajainak /podzol és barna erdőségi talajok/ tulajdonságai és fejlődési folyamatai.

A sztyeppzóna magas humusztartalmu csernozjom és csernozjomszerű talajainak kialakulása és jellemzői. Fél-sivatagi, sivatagi tájak karbonátosodási és sókiválási folyamatai a talajképződésben. Szierozjom, buruzjom, kastanozjom talajok, Takirosodás.

A szubtrópusi területek meszes alapkőzeten keletkező terra rossa talajainak tulajdonságai.

A trópusi szavannák fekete talajai. A lateritesedés folyamata trópusi területeken. Vörösagyag, barnagyag és laterit talajok. A biogeográfia célja, feladatai, helye a földrajztudományokban. A bioszféra, mint a földrajzi burok tényezője, Berg, Grigorjev, Kaljesznyik korszerű felfogásában.

Az élővilág létfeltételei. Az élőlények lakóhelye, elterjedésük. Bionóízisok. A bioszféra vetikális és horizontális kiterjedése.

A litorális régió és a nyílt tengerek élővilága. Élet a mélytengerekben. A szárazföldi és vízi élet hasonlóságai és különbségei. Flóra és fauna birodalmak a Föld felszínén. Endemizmusok és kozmopolitizmus a fajok földfelszíni elterjedésében.

A trópusi és szubtrópusi területek életközösségei, mint a legtöbb szervesanyagot termelő zóna jellemzői.

élet a sztyepp klimaterületen.

A hideg és meleg mérsékelt öv erdőségeinek biocönózisai. A tajgazóna túlelvélü erdőségeinek és a vegyes lombos erdőknek élővilága. Tavi és folyóvízi életközösségek kialakulása és fejlődése a hőmérséklet és a táplálékmenyiség függvényében. A klíma, a talaj és a szerves élet kapcsolata a földrajzi nagyzónákban.

Kötelező irodalom

Kádár László: Biogeográfia. Tankönyvkiadó, Budapest, 1965.

Nagy Józsefné-Láng Sándor: Biogeográfia és talajföldrajz, Tankönyvkiadó, Budapest, 1975.

Ajánlott irodalom

Simon Tibor: A talajtan, mint a növényökológia alapja. Tankönyvkiadó, Budapest, 1969.

Sebestyén Olga: Bevezetés a limnológiába. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1963.

Fekete Z.-Hargitai L.-Zsoldos László: Talajtan és agrokémia. Mezőgazdasági Kiadó. Budapest, 1964.

LEÍRÓ TERMÉSZETI FÖLDRAJZ

1. A tárgy oktatásának célja

Földünk kontinenseinek és tengereinek s ezen belül a Föld tájainak komplex természeti földrajzi ismertetése fejlődéstörténeti szemléletben. Az általános természeti földrajzban és az éghajlat-tanban tanultakra támaszkodva bemutatni a tájalkotó tényezők /felépítés, ásványkincsek, felszíni formák, éghajlat, vízrajz, talaj, növény- és állatvilág/ térbeli és időbeli dialektikus összefüggéseit, utalni a természeti tájaknak a társadalmi teremléssre gyakorolt hatására, s ahhoz természeti földrajzi alapot szolgáltatni.

A szárazföldek részletesebben, a tengerek összefoglalóan kerülnek tárgyalásra. A kontinentális tájak és a nagytájak ismertetése során külön-külön foglalkozva valamennyi természeti földrajzi tényezővel, míg a tájak és a kistájak esetében e tényezők dialektikus összjátékaként kialakult tájképet mutatjuk be.

A gyakorlat célja a névanyag elsajátítása, az idegen nevek helyes írásmódjának és kiejtésének módszeres gyakorlása. A topográfiai anyag gyakorlása vaktérképeken. Különbféle természeti földrajzi térképek és szelvények szerkesztése és ezek kiértékelése, fontosabb összefoglaló geológiai és tektonikai térképek és szelvények, geomorfológiai térképek és szelvények, éghajlati térképek. A táblára rajzolás gyakoroltatása. Előkészítés korszerű, szemléltető középiskolai oktatásra. Korszerű képek és filmek vetítése, s ezen keresztül az egyes tájak bemutatása.

2. A tananyag tematikus felsorolása

a/ Előadás

Európa

Európa földrajzi helyzete. Kialakulása és szerkezeti felépítése. A felszíni nagyformák típusainak területi alakulása. Éghajlata /rövid paleoklimatológiai áttekintés/. Jsvízrajza, s mai vízhálózatának sajátosságai. A talajviszonyok s a társadalom hatása a kontinens talajviszonyainak megváltozására. A mai növényzet, s a mai állatvilág kialakulása és megoszlása. /Európa kontinentális nagytájai és összefoglaló természetföldrajzi jellemzésük, különös tekintettel a természetföldrajzi tényezők dialektikus kapcsolataira/.

Észak-Európa komplex természeti földrajzi jellemzése.

A nyugat-európai kaledóniai és variszkuszi rögvídek komplex természeti földrajzi jellemzése, NYUGAT-EUROPA nagytájának jellemzése.

Közép-Európa átmeneti jellegű kontinentális nagytájának komplex természeti földrajzi jellemezése. A terület tájrendszertani elemzése. Dél-Európa három nagy félszigete és ezek komplex természetföldrajzi jellemzése.

Közép-Európa átmeneti jellegű kontinentális nagytájának komplex természeti földrajzi jellemzése. A terület tájrendszertani elemzése.

Dél-Európa három nagy félszigete s ezek komplex természetföldrajzi jellemzése.

Kelet-Európa természeti tájainak komplex természeti földrajzi jellemzése.

Ázsia

Ázsia földrajzi helyzete, határai. Kialakulása, változatos felépítése, ásványkincsei. Domborzata, vízszintes és függőleges tagoltsága. Ázsia nagyformái, s ezek területi elrendeződése. Éghajlatát kialakító tényezők jellemzése, s az éghajlat területi alakulása. Ázsia vízrajzának komplex jellemzése. A kontinens nagy talaj- és növényzeti övei, s a domborzat módosító hatása. Ázsia állatvilága.

Ázsia kontinentális tájainak összehasonlító komplex földrajzi jellemzése /Észak-Ázsia, Közép és Belső-Ázsia, Elő-Ázsia, Dél-Ázsia, Kelet-Ázsia nagytájai/.

Afrika

Afrika földrajzi helyzete, kialakulása, szerkezete, felépítése. A domborzat nagyformái s ezek területi rendszertani értékelése. A terület ásványkincsei. Afrika éghajlata, éghajlati övezetek, komplex jellemzése. Nagy folyamrendszerek, vízgyűjtők s a különböző vízföldrajzi viszonyok jellemzése. Afrika talaj- és növényföldrajzi, valamint természetes állatvilágának jellemzése.

/Áfrika kontinentális nagytájai és összehasonlító komplex természeti földrajzi jellemzése./

Az Atlasz-hegység és környéke komplex természeti földrajzi jellemzése.

A Szirtisz-vidék és a Szahara komplex természeti földrajzi jellemzése.

Szudán természeti nagytájának komplex természeti földrajzi jellemzése.

A Kongó-medence komplex természeti földrajzi jellemzése.

Kelet-Afrikai magasföld, Kelet-és Közép-Afrikai árokrendszer e környéke komplex természeti földrajzi jellemzése.

Dél-Afrika nagytájának komplex természeti földrajzi jellemzése.

Afrika szigeteinek komplex természeti földrajzi jellemzése.

Ausztrália

Ausztrália földrajzi helyzete, kialakulása, szerkezete, felépítése. Gazdaságilag használható ásványkincseinek területi elrendeződése. Szerkezeti nagyformáinak komplex természeti földrajzi jellemzése. Éghajlata s az éghajlatot befolyásoló tényezők jellemzése. Vízrajza. Növény- és állatvilága, valamint kedvezőtlen talajviszonyainak komplex természeti földrajzi értékelése.

/Ausztrália három kontinentális nagytájainak összefoglaló és összehasonlító jellemzése./

Az Ausztráliai-tábla komplex természeti földrajzi jellemzése.

Az Ausztráliai-síkság komplex természeti földrajzi jellemzése.

Az Ausztráliai-Cordillerák komplex természeti földrajzi jellemzése.

Eszak-Amerika /Általános rész/

Eszak-Amerika földrajzi helyzete, fejlődéstörténete a Laurentiumi-

-pajzstól a jelenkorig. Domborzata és gazdag üledékes, magmatikus eredetű ásványkincsei. Szerkezeti nagyszakaszok területi alakulása és egymással kapcsolatos összefüggése. Az éghajlati viszonyok komplex jellemzése. Vizrajza, s a mai vizrajzi hálózatának sajátosságai. A kontinens talaj- és növényzeti övezetei, valamint állatvilágának komplex természeti földrajzi jellemzése.

/Észak-Amerika kontinentális tájának összefoglaló és összehasonlító természeti földrajzi jellemzése./

A Kanadai-pajzs komplex természeti földrajzi jellemzése.

Észak-Amerika arktikus szigetvilágának komplex természeti földrajzi jellemzése.

Az Appalache-hegységrendszerének komplex természeti földrajzi jellemzése.

Az Észak-Amerikai-nagytavak, a Préri-tábla területeinek komplex természeti földrajzi jellemzése.

A Mississippifeltöltött alföldje, Florida-félsziget területének komplex természeti földrajzi jellemzése.

A Cordillerák fiatal gyűrt hegysége területének komplex természeti földrajzi jellemzése.

Közép-Amerika

Közép-Amerika földrajzi helyzete, fejlődéstörténete, változatos felépítése. Ásványi készletei, valamint ezek területi elhelyezkedése. Szerkezeti nagyszakaszok. Éghajlatának komplex természeti földrajzi jellemzése. Vizrajza. Változatos talaj- és növénytakarója, valamint állatvilága.

/Közép-Amerika természeti nagytájainak összefoglaló és összehasonlító természeti földrajzi jellemzése./

Közép-Amerikai szárazföld komplex természeti földrajzi jellemzése.

Közép-Amerikai szigetvilág komplex természeti földrajzi jellemzése.

Dél-Amerika

Dél-Amerika földrajzi helyzete, fejlődéstörténete, a Gondwana-földtől napjainkig. A felszín szerkezete és a geomorfológiai nagyszakaszok jellemzése. Az éghajlat övezetessége, valamint a domborzat és a tengeráramlás módosító hatása az éghajlatra. Az éghajlati övezetekhez kapcsolódó talaj- és növényzeti övek. Állatvilága.

/Dél-Amerika kontinentális tájának összefoglaló és összehasonlító természeti földrajzi jellemzése./

Az ősi masszívumok /Brazíliai, Guyanai/ magasföldjeinek komplex természeti földrajzi jellemzése./

Az Amazonas-medence komplex természeti földrajzi jellemzése.

Az Orinoco, Parana-Paraguay-medencék komplex természeti földrajzi jellemzése.

A Patagóniai-tábla komplex természeti földrajzi jellemzése.

Az Andok hegyláncainak komplex természeti földrajzi jellemzése.

Dél-Amerika szigeteinek természeti földrajzi jellemzése.

Antarktisz

Antarktisz felfedezésének, megismerésének az utóbbi évek expedíciós kutatásainak eredményei. A terület komplex természeti földrajzi jellemzése.

A Szubantarktikus-szigetek komplex természeti földrajzi jellemzése.

Óceánia

Kiterjedése, kialakulása, szerkezeti különbségek és az ehhez igazodó formák. Tengeri éghajlati vonások. Endemikus növényi és állatvilág. Melanézia, Mikronézia, Polinézia szigeteinek komplex természeti földrajzi jellemzése.

Óceánok

Az Óceánok kiterjedése, kialakulása, Az óceánok fenékdomborzatának

főbb jellemvonásai. Az óceán vizének fizikai és kémiai sajátossága. A Csendes-óceán, az Indiai-óceán, az Atlanti-óceán, Intrakontinentális középtengerek. Interkontinentális középtengerek, peremtengek földrajzi jellemzése.

b/ Gyakorlatok

Európa szerkezetmorfológiai és éghajlati /izoterma, izoniéta, akciócentrumok/ térképeinek megszerkesztése és kiértékelése.

A Brit-szigetek szerkezeti morfológiai és izoterma /jan. és jul./ térképeinek megszerkesztése és kiértékelése. Néhány jellegzetes keresztshelvény szerkesztése. An angol nevek írásának és kiejtésének gyakorlása. Franciaország szerkezeti-morfológiai és éghajlati térképeinek megszerkesztése és kiértékelése. A francia nevek írásának és kiejtésének gyakorlása. Belgium és Hollandia szerkezetmorfológiai térképe. Az Iberiai-félsziget szerkezetmorfológiai és vegetációs térképe. Néhány jellemző keresztshelvény szerkesztése. Nevek írása és kiejtése. Az Alpok szerkezetmorfológiai és eljegesedési térképeinek megszerkesztése. A Kárpátok szerkezetmorfológiai és vízrajzi térképeinek megszerkesztése, néhány keresztshelvény. Képek vetítése. Csehország és Románia szerkezetmorfológiai, vízrajzi és talajtérképeinek megszerkesztése.

Ázsia szerkezetmorfológiai, éghajlati és vegetációs térképe. Kis-Ázsia, az Örmény-magasföld és az Arábiai-félsziget szerkezetmorfológiai, csapadék- és vízrajzi térképe. Mezopotámia és az Iráni-medence szerkezetmorfológiai és vegetációs térképe. Néhány keresztshelvény. Az Elő- és Hátsó-Indiai félsziget szerkezetmorfológiai és éghajlati térképe. Kína morfológiai, éghajlati és vízrajzi térképei és összehasonlításuk. Japán és Hátsó-India szigetvilág szerkezetmorfológiai térképe.

Afrika szerkezetmorfológiai és éghajlati térképe, keresztshelvények szerkesztése. Afrika vízrajzi és vegetációs térképei és összehasonlításuk. Vetítés.

Ausztrália szerkezetmorfológiai, éghajlati, vízrajzi és vegetációs térképe, összehasonlításuk.

Észak-Amerika szerkezetmorfológiai, eljegesedési és éghajlati térképe. Észak-Amerika talaj- és vegetációs térképe. A Cordillerák szerkezetmorfológiai és vegetációs térképe. Shelvények szerkesztése.

Dél-Amerika szerkezetmorfológiai és vízrajzi térképe. Képek vetítése. Az Andok szerkezetmorfológiai és vegetációs térképe. Néhány keresztshelvény szerkesztése.

3. A tárggyal kapcsolatos speciális tanulmányi kötelezettségek

A tananyagot előadás, szemléltetéssel kísért magyarázat és szemnáriumszerű megbeszélés formájában dolgozzuk fel. Néhány témát, amelynek komplex természeti földrajzi értékelése nem ütközik nagyobb nehézségekbe, a hallgatók önállóan dolgoznak fel. Pl. óceánok és tengerek, egyes kontinensek szigeteinek komplex természeti földrajza, stb.

4. A kollokviumi követelmények

A jelölt ismerje a Földünk kontinenseinek, nagy-tájainak, tájainak, tengereinek komplex természeti földrajzát. Az előadásokon és gyakorlatokon végzett komplex tájlemezések során szerzett jártasságuk segítségével legyenek képesek a természeti tájak önálló elemzésére, térképek, forrásmunkák és egyéb segédesszközök felhasználásával. A regionális földrajzi feldolgozásban tudják alkalmazni az általános természeti földrajzban elsajátított ismereteket,

ismerjék fel a természeti tényezők közötti dialektikus összefüggéseket, kölcsönhatásokat. Tegyenek bizonyosságot biztos topográfiai tudásról és a természeti földrajzi térképek, /speciális térképek/ szakszerű alkalmazásában szerzett jártasságról. A tárgykörben szerezenek olyan foku készséget, amely képessé teszi őket az általános és középiskolai földrajztanításban a természeti földrajzi ismeretek korszerű oktatására. A tantárgyhoz kapcsolódó gyakorlatokon a kijelölt feladatok végrehajtásában elért teljesítményeikre gyakorlati jegyet kapnak a hallgatók.

5. Kötelező irodalom

Kéz-Láng: Leiró természeti földrajz I-III.kötet.

Ajánlott olvasmányok a leiró földrajzi tárgyú kézikönyvek és ut-leírások, pl: Harosi-Sérfalvi/szerk./: Európa, Futó J.: Afrika, Futó J.: Közép- és Dél-Amerika, stb.

LEIRÓ GAZDASÁGI FÖLDRAJZ

Szocialista országok gazdasági földrajza

A szocialista országok létrejötte és jelentősége, a szocialista tábor politikai, társadalmi és gazdasági erejének és befolyásának megnövekedése. Földrajzi helyzetük, politikai, társadalmi viszonyuk és gazdasági életük fejlődése. A fejlődés azonos, sajátos és különös jegyei a közép-európai, a délkelet-európai és az ázsiai népi demokratikus országokban.

A Föld területéből, népességéből és termeléséből való részesedésük fejlődése 1917-től napjainkig. Az egységes szocialista világ-gazdaság kialakításának társadalmi, gazdasági szükségessége, a KGST politikai, gazdasági jelentősége, fejlődése és kihatásai. A tőkés gazdasági rendszerrel folytatott békés gazdasági verseny eredményei és perspektívái. A szocialista országok részvétele és szerepe az elmaradott országok, és a gyarmati uralom alól felszabadult fiatal államok segítségnyújtásában, az ENSZ munkáiban, az emberi haladásért és a békéért folyó harcban, különös tekintettel ezek politikai és gazdasági földrajzi vonatkozásaira.

Lengyelország. Fekvése, természeti viszonyainak és tájainak gazdasági földrajzi értékelése, Benépesülése. Államalakulásának legfontosabb eseményei. A legnépesebb európai népi demokratikus ország. A népességet ért II.világháborús veszteségek, a természetes szaporodás, népsűrűség, az ipari lakosság viszonylagos koncentrált-sága, az iparosítás hatása az ipari lakosság alakulására és városiasodásra.

A gazdasági élet fejlődésének általános képe, jellegzetes vonásai a felszabadulás előtt és után. A II.világháborús veszteségek. Nyugat és Kelet eltérő gazdasági viszonyainak felszámolása. Az iparosítási politika eredményei. Az ipar általános jellemzése. Bányászat, energiazagzdálkodás, ipar. A lengyel hajóépítés előretörése. A vegyipar növekvő jelentősége. A könnyűipari üzemek rekonstrukciója. A mezőgazdaság fejlődésének általános jellemzése. A felszabadulás előtt feudális maradványokkal terhelt agrárország. A föld-reform. A mezőgazdálkodás belterjességének foka Nyugat-, Közép- és Kelet-Lengyelországban. Közepes természátlagok. A növénytermesztés tájai és fő termékei. Az állattenyésztés nagyarányú veszteségei a II.világháborúban. A szarvasmarha-, a sertés- és juhtenyésztés jelentősége. A halászat. Az erdőgazdálkodás. A közlekedés, az Odera és a Visztula jelentősége a hajózásban. A tengerhajózás. A

Külkereskedelem. Gazdasági körzetei és városai. Alsó- és Felső-Szilézia, Központi-, Északnyugati, Északkeleti és Délnyugati körzetek.

A többi szocialista ország /Csehszlovákia, NDK, Románia, Albánia, Bulgária, Jugoszlávia, NDK, VDK, Mongólia, Kuba, Kína és Szovjetunió részletes gazdaságföldrajzi elemzése a fenti főbb szempontok, valamint a nemzeti sajtóságok figyelembevételével.

Kötelező irodalom

Antal Zoltán: Szovjetunió II.köt. Gazdasági földrajz.Gondolat Budapest, 1980.

Sárfalvi B./szerk./: Európa II.Az európai szocialista országok. Tankönyvkiadó, Budapest, 1975./jegyzet/

Dudás Gy./szerk./: Az ázsiai szocialista országok II. és Kuba gazdaságföldrajza. Tankönyvkiadó, Budapest, 1972.

Dudás Gy.-Probáld F.: Az ázsiai szocialista országok gazdaságföldrajza I. Kína. Tankönyvkiadó, Budapest, 1974.

ELTE Munkaközösség: Szovjetunió gazdasági földrajza I.és II.egys. jegyzet..

Marosi S.-Sárfalvi B.: Európa I.,II. Gondolat, Budapest, 1970.

Ajánlott irodalom

Böröcsy F./szerk./: Az európai szocialista országok gazdasága, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1975.

N.N.Nyekraszov: Szibéria ma és holnap. Gondolat, Budapest, 1976.

Tőkés országok gazdasági földrajza

A tőkés országok gazdasági életének, területi elhelyezkedésének, a termelésnek a bemutatás, a társadalmi, politikai, természeti földrajzi viszonyok hatásai és a kapitalizmus gazdasági törvényei alapján.

Az egyes országok esetében a gazdasági, társadalmi élet sajátos, az országra jellemző vonásai kerülnek elsősorban kiemelésre. Az anyag tárgyalása minden ország esetében a természeti földrajzi környezet gazdaságföldrajzi értékeléséből indul ki, majd az ország népességi, társadalmi, politikai viszonyainak alakulása kerül ismertetésre. Ezt az ország gazdasági életének ágazatonkénti jellemzése követi. A tárgyalást a gazdaságföldrajzi körzetek ismertetése zárja. A tematikus részben ezekre a kérdésekre külön nem utalunk. Ismeretük minden ország esetében alapvető.

Az egyes országokra vonatkozó ismeretanyag mélységét és terjedelmét a tőkés országok között elfoglalt helye./gazdasági, politikai sulya/, hazánkkal való kapcsolatainak mélysége dönti el.

A tőkés országok általában

A tőkés országok gazdasági, politikai helyzete, gazdasági, politikai tagozódásuk. Gazdasági életük földrajzi jellemvonásai. A kolonializmus és neokolonializmus gazdaságföldrajzi vonatkozásai. A tőkés országok helye a világgazdaságban.

I. Fejlett tőkés országok

A fejlett tőkés országok szerepe a tőkés világban. A tőkés gazdaság konjunkturális tényezői, az állam gazdaságszervező tevékenysége. A fejlett tőkés országok egyenlőtlen gazdasági növekedése.

Európa

Nyugat-Európa

Az európai kapitalizmus kialakulása és visszaszorulása. A lakosság

társadalmi tagozódása, népsűrűség és városiasodás. A mezőgazdaság és ipar fejlődésének sajátosságai, a terciér ágazatok szerepének növekedése. A közlekedés nemzetközi utvonalai. Nyugat-Európa szerepe a világgazdaságban. Integrációs törekvések.

Nagy Britanniá. Természeti viszonyainak gazdasági értékelése. A brit nemzet kialakulása. Nagy-Britannia, mint a kapitalizmus bölcsője. Mai helyzete a tőkés világban. Brit Nemzetközösség gazdasági életének jelenlegi szerkezete. A termelés területi függése a nyersanyagimporttól. Mezőgazdaságának természeti és társadalmi tényezői. A világkereskedelemben betöltött szerepének történelmi alakulása. Viszonya a többi nyugat-európai fejlett tőkés országhoz. Külkereskedelmének sajátosságai.

Franciaország. A francia imperializmus, a gyarmatbirodalom, a francia közösség. A gazdasági szerkezetének sajátosságai. A tőkés ipar fejlődése, sajátos ágazati alakulása. A tőkés nagyüzemi és a kisbérleti mezőgazdálkodás területi elkülönülése. Az idegenforgalom különös jelentősége. A regionális fejlettség területi különbségei.

Német Szövetségi Köztársaság. Történelmi kialakulása. Az ipari koncentráció jelentősége. Gazdasági előretörése. Kapcsolatai az amerikai monopóliumokkal. A fejlett ipar természeti földrajzi adottságai. Fejlett árutermelő mezőgazdasága. A belvízi hajózás gazdasági jelentősége. Gazdasági körzetei. Nyugat-Berlinnel való kapcsolatainak sajátosságai. Társadalmi-politikai viszonyai. Benelux államok. Gazdasági földrajzi helyzetük értékelése. Gazdaságuk sajátos szerkezeti alakulása. A magas népsűrűség, kis terület, fejlett gazdálkodás összefüggései.

Észak-Európa. Fekvése. Az erdőgazdálkodás, a vízierőre épült ipar és a természeti adottságokat kihasználó állattenyésztés döntő sulya. Az egyes országok sajátos adottságai. Kapcsolataik egymással, valamint a tőkés világgal.

Az Alpok országai. Természeti és gazdasági viszonyaik közös és eltérő vonásai. A természeti földrajzi adottság megjelenése a gazdasági élet szerkezeti tagozódásában. A semlegesség társadalom-politikai vonatkozásai. A pénzügyi szerep /Svájc/.

Dél-Európa. Fekvése. Történelmi, társadalmi fejlődése. A politikai erőviszonyok alakulása a II. világháború után. A feudális maradványok szerepe a gazdasági életben. A gazdasági szerkezet, termelés azonos és eltérő vonásai. Kapcsolataik a fejlettebb nyugat-európai országokkal.

Olaszország. Fekvése a mediterráneum központjában. Társadalmi viszonyai. Észak és Dél-Olaszország gazdasági fejlettségéből különbözőségének sajátosságai. Az iparszerkezet és nemzetközi gazdasági kapcsolatok sajátos összefüggései. A mezőgazdaság szerepe, problémái.

Észak-Amerika.

Felfedezése, meghódítása. Természeti földrajzi viszonyainak gazdasági földrajzi értékelése. A tőkés gazdaság fejlődésének területi különbségei.

Amerikai Egyesült Államok. Történelmének főbb eseményei. A mai államszervezet lényege. Az indián és néger kérdés. A nemzetetválás kérdései. A természeti erőforrásokkal való gazdálkodás jellemzői. Gazdasági térszerkezet. Specializáció és koncentráció az iparban

és a mezőgazdaságban. Az USA világgazdasági szerepe. Gazdasági körzetek összehasonlító elemzése.

Kanada. Franciák és angolok - kapcsolat az anyaországokkal és az USA-val. A természeti adottságok és gazdasági, termelési és térszerkezet kapcsolatai.

Ausztrália. Benépesülése, államszervezet. Földrajzi helyzete és a gazdaságfejlődés összefüggései. Gazdasági körzeteinek összehasonlító elemzése.

Új-Zéland. Gazdasági életének alapja az exportra termelő mezőgazdaság.

Japán. Szigetország jelleg. Történelmi fejlődésének főbb eseményei. A gyors gazdasági fejlődés társadalmi, gazdasági okai. Magas termelési technikai színvonal. A gazdálkodás ágazati szerkezete. Az ipar termékeinek betörése a világcipőre.

Izrael. Földrajzi helyzete, létrejöttének világpolitikai okai. Kapcsolatai a tőkés világgal és az arab országokkal. Gazdasági életének jellemzése.

Dél-Afrikai Köztársaság. Gyarmatosítása, faji megkülönböztetés. Bányászatának világgazdasági jelentősége.

II. Fejlődő országok

Létrejöttük világtörténelmi körülményei, a gyarmati rendszer felbomlása. Sajátos helyzetük a nemzetközi munkamegosztásban. Társadalmi, gazdasági, politikai viszonyaik - demográfiai, élelmiszeri problémák. A nem-kapitalista fejlődés főbb irányai. Kapcsolatuk a fejlett tőkés és a szocialista országokkal.

Latin-Amerika

A kontinens egészének természeti földrajzi értékelése. A társadalmi, gazdasági fejlődés azonos és eltérő vonásai. A tőkés gazdálkodás korai kifejlődésének következményei. Az USA földrajzi közelségének hatása. Mexikó, Brazília, Argentína, Chile, valamint az Andok országainak részletes, komplex földrajzi elemzése. Közép-Amerika komplex gazdasági jellemzése. Kuba politikai szerepe a térségben.

Afrika

Gyarmatosításának sajátosságai. Az egyes országok nemzetté válásának problémái. Társadalmi, gazdasági felosztás: fekete Afrika, fehér Afrika, arab Afrika.

Fekete-Afrika komplex földrajzi jellemzése, különös tekintettel a specializációra és a gazdasági szerkezetre. Törekvések a komplex gazdasági szerkezet létrehozására. A bányászat, az ipar és a mezőgazdaság termékeinek világgazdasági jelentősége. Társadalmi, politikai differenciálódás.

Az arab országok

A történelmi fejlődés azonos vonásai. Az arab olaj, mint társadalmi, gazdasági, politikai tényező. Az arab világ belső gazdasági kérdései, gazdaságfejlesztési elképzelések. Az arab olaj világgazdasági jelentősége. Kapcsolatuk a fejlett tőkés és a szocialista országokkal.

Ázsia

A történelmi fejlődés sajátos vonásai, "társadalmi mozdulatlanosság" hatásai, az ázsiai termelési mód.

Indiai szubkontinens. A természeti táj tagozódása. Vallási megosztottság társadalmi következményei. India, Pakisztán és Bangladesh kapcsolatainak változásai, annak gazdasági kihatásai. Az indiai tervgazdálkodás lényege, korlátai. Az indiai gazdaság szerkezete, világgazdasági jelentősége.

Hátsó-India. A földrajzi helyzet és a gyarmatosítás. A nem kapitalista fejlődés hátsó-indiai irányai. Kína szerepe a térségben. A hátsó-indiai országok világgazdasági jelentősége.

Fejlett tőkés országok

Kötelező irodalom

Sárfalvi B./szerk./: Európa I. Az európai tőkés országok gazdaságföldrajza /ELTE TTK/

Koch F./szerk./: Tőkés országok gazdaságföldrajza II-III.kötet

Probáld F.-Szegedi N.: Afrika gazdaságföldrajza

Ajánlott irodalom

Simai M.: Az Egyesült Államok a 200.évforduló előtt. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1974.

Enyedi Gy.: Farmok és farmerek /az amerikai mezőgazdaság/. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, 1970.

Korunk világgazdasága II.kötet.

Martin J.: Mit kell tudni a Közös Piacról? Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1974.

Varga Gy.: A japán business. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1972.

D.Brown: A vadnyugat története indián szemmel. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1974.

Fejlődő országok

Kötelező irodalom

Koch F./szerk.: Tőkés országok gazdaságföldrajza II.

Probáld F.-Szegedi N.: Afrika gazdaságföldrajza.

Ajánlott irodalom

Korunk világgazdasága III.kötet, Közgazdasági Könyvkiadó, Bp.1974.

Kalmár Gy.: India, Gondolat, Budapest, 1973.

Kalmár Gy.: A felrobbantott ország, Gondolat Könyvkiadó, Bp. 1974.

Czukor Gy.: A fejlődő országok iparosításának kérdése. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1970.

Fejlődő országok lexikona. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1973.

A FÖLDRAJZ TANÍTÁSA

A tárgy oktatásának célja

A tantárgy célja, hogy ismertesse a jelöltekkel az általános és középiskolai földrajztanítás metodikájának elméletét, a földrajzi tanterveket, a tanítás anyagát, továbbá mindazokat az elveket, gyakorlati módszereket, eljárásokat és oktatási eszközöket, amelyek segítségével a földrajzoktatás sajátos feladatai eredményesen megvalósíthatók.

A tananyag tematikus felsorolása

A földrajztanítás módszertana mint tudomány, tárgya és feladata.

A földrajztanítás célja, feladatai és tartalma. A földrajz, mint iskolai tantárgy. A földrajzi tantervek, oktatási és nevelési feladatok.

A nevelés fő feladatai és módszerei a földrajztanításban. A világnézeti nevelés. A dialektikus gondolkodásra nevelés. A politikai nevelés. A hazaszeretetre és szocialista nemzetköziségre nevelés. A nevelés egyéb feladatai.

A földrajzoktatás folyamatának néhány sajátossága. A földrajzi fogalmak tanítása. A földrajzi nevek tanítása.

A földrajztanítás módszerei:

Az új ismeretek feldolgozásának szóbeli módszerei. Ismeretnyújtás és rögzítés szemléltetéssel. A szemléltetés funkciója, tervezése, fajtái és eszközei. A valóság bemutatása. Földrajzi kísérletezés. Természetes segédletek, gyűjtmények. Kép-, diapozitív- és mozgófilm szemléltetés. Modellek és domborművek. A földgömbök és a térképek szerepe a földrajztanításban. A szemléltető rajzolás. A táblai vázlat. A tanulók munkanaplója. A tanulók önálló munkája az ismeretszerzésben. A programozott oktatás.

Az ismeretek megszilárdítása, rendszerezése, ismétlése. Részösszefoglalás, óravégi összefoglalás. A folyamatos ismétlés. Évközi és évvégi rendszerező összefoglalások.

A tanulók tudásának ellenőrzése a földrajzban. Az információszerzés lehetőségei. Az ellenőrzés szóbeli, írásos és rajzos módzatai. A röpdolgozat. A témazáró tudásszint-mérés. A topográfiai ismeretek és jártasságok ellenőrzése. Az ellenőrzés megtervezésének főbb szempontjai. A tanulók teljesítményének értékelése és az osztályozás.

A földrajzórák típusai, felépítésük.

A földrajztanár tervszerű munkája. Az évi munkára való felkészülés, tanmenet és tématerv készítése. A tanítási órára való felkészülés, az óravázlat. A tanítási óra megszervezése és levezetése.

A tanítási órán kívül végzett munka.

A földrajzi tanulmányutak, komplex tanulmányi kirándulások tervezése, szervezése, vezetése, tapasztalatainak feldolgozása. A földrajzi szakkör irányítása. Erettségire, országos tanulmányi versenyre, főiskolai és egyetemi vizsgára való felkészítés földrajzból. A földrajzi szertár és előadóterem. A földrajzi ismeretterjesztő munka módszerei. A felnőttoktatás sajátosságai.

Kötelező irodalom

Dr. Fehér József: A földrajztanítás módszertana. Tankönyvkiadó, Budapest, 1980.

Ajánlott irodalom

A Földrajztanítás c. szakmódszertani folyóiratnak a fenti követelményekkel összefüggő témájú cikkei.

A 170445

Készült a JATE Nyomdában
Mb. vezető: Szögi Lászlóné
Engedélyszám: 31/90. Méret: A/5
Példányszám: 70

